

El nacionalista de bona fe

ADOLF BELTRAN I XANDRI

ASSAIG

Josep Maria Folch i Torres,
Cavalcant l'ideal. COSSETÀNIA
EDICIONS. Valls, 2004.

A bans del Massagran, el Patufet i les Pàgines viscudes, abans dels Pomells de Joventut i els Pastorets, Josep Maria Folch i Torres (Barcelona, 1880-1950) va exercir el periodisme de combat polític. Aleshores, a la seva joventut, militava a la Unió Catalanista del doctor Martí i Julià. Era, doncs, de la corda més radical i socialitzant del nacionalisme, i publicava els seus articles de batalla en diaris com ara *El Poble Català* i *La Tralla*.

La historiadora Eulàlia Pérez Vallverdú ha recollit prop d'una trentena d'aquests articles, pels quals Folch i Torres va ser multat, censurat i perseguit fins a l'exili. Estan datats entre el 1898 i el 1909, o sigui, entre la derrota colonial espanyola i la Setmana Tràgica. Entremig passen altres coses importants: el Tancament de Caixes, la fundació de la Lliga Regionalista, l'assalt militar a la redacció del *Cu-Cut*, la creació de Solidaritat Catalana, la de Solidaritat Obrera... En definitiva, és una època de crisi gravíssima de l'Estat espanyol, d'expansió i escissió del catalanisme i de mala maror proletària. Davant d'aquestes grans qüestions, les idees de Folch i Torres són poques, simples i rotundes.

En primer lloc: de Madrid, els catalans no n'hem d'esperar res de bo. Amb regeneració o sense, Catalunya continuarà sent un poble explotat indignament: "Volent unitat entre el treball i la ganduleria, volent unitat entre l'honradesa i el lladrocini, volent unitat entre l'art i la barbàrie. És possible aquesta unitat?". Catalunya és esclava d'una "raça inferior", resumeix Folch i Torres, en una expressió d'un racisme vergonyant (que, tot s'ha de dir, era moneda corrent aleshores a Europa).

L'ALÇAMENT DEL POBLE

Per desfer-se d'aquest esclavatge, ell somia en l'alçament unànim del poble, un esclat alliberador. És una escatologia de rerefons religiós que compartien també l'anarquisme i el comunisme: la fe en la vinguda d'un "jorn dels miserables", un dia de redempció plena, la fi de la història. La política, però, no és el camí que hi porta. Trobem sovint fuetades contra els que a l'època s'anomenaven *evolucionistes* o *possibilistes*. És a dir, aquells que, com Prat de la Riba i Cambó, havien optat per aprofitar les esclertes del règim de la Restauració, pactar amb els seus sectors més oberts i

JOSEP MARIA FOLCH I TORRES VA ESCRIURE ARTICLES DE CONTINGUT POLÍTIC

FERRAN SENDRA / ARXIU

treure'n rendiment polític. Al catalanisme, com a tot moviment nou en expansió, se li plantejava el dilema d'entrar en política i emmerdar-s'hi fins al coll o mantenir-se pur. Folch i Torres era dels últims: un intransigent. Per a ell la política és "farsanteria a la madrilenya", un cau d'acomodats i de xerraires que "han edificat temples, però han descuidat les amargures de l'apostolat".

Ni la política ni la violència, inhumana i antiprogressiva, són salvífiques: l'essencial és

l'apostolat. El nacionalisme, escriu, és "la transsubstanciació de l'ànima del poble en una doctrina". "Nosaltres som la veritat", escriu també. No hi pot faltar un Judes, en aquesta bona nova: el "castellà Lerroux". Ni tampoc un manual de catequesi, perquè els obrers nacionalistes defensin el seu ideal amb "argumentacions fàcils". No, no és cert, afirma, que els nacionalistes lluitin només per la llibertat de Catalunya: ho fan per la de totes les nacions sotmeses, en el

benentès que "si cadascuna gaudeix de la seva llibertat i es governa segons ses necessitats no desitjarà l'imperi ni la conquesta". En un món de pàtries pures i lliures, sobrevindrà el regne de la germanor universal. Sense ingerències exteriors, la feina i el capital també entendran que no són enemics...

Folch i Torres parla a la classe obrera des d'una "esquerra que no es disfressa de vermell". És, probablement, un socialdemòcrata. Segura-

ment també és un ingenu. Després de la Setmana Tràgica, Joan Maragall es va adreçar amb acrimònia, a *La ciutat del perdó*, a la mala consciència del burgès... Folch i Torres encara donava gràcies a les "dames barcelonines que inno- minadament sostenen albergs i restaurants obrers, dormitoris gratuïts, hospitals de mesells...".

LA FUNCIÓ APOLOGÈTICA

Les anàlisis polítiques de Folch i Torres pequen de simples, i és temptador dir que són tan infantils com el Patufet... Però seria injust oblidar l'època en què aquests articles van ser escrits i la seva funció apolo- gètica o polemista. Des d'aquest punt de vista són efectius. Contenen frases llam- pants i una retòrica conven- çuda. Per al lector més comú, el divertiment principal és jugar a descobrir semblances i diferències entre aquella situació i l'actual. "Cent anys no són res", diu a la introducció Eulàlia Pérez Vallverdú, quan remarca que ahir com avui es parla, per exem- ple, de la necessitat d'una es- querra nacional, de concerts econòmics, de la situació lingüística... Hi ha moltes dife- rències, però. Qui sap si la més gran no és l'optimisme formidable de Folch i Torres, la convicció que la seva fe nacionalista anava en el sentit de la història! Ara bé, és cert que les semblances són estupefaents. Quants articles no podrien començar avui com comença el que dedica a Pío Baroja, en una rèplica a una de les seves atzagaiades anticatalanes: "Més que un enemic del catalanisme aquest senyor és un amic de la ignorància pedantesca"?

Matemàtiques assassines

JOAN AGUT

NARRATIVA

Guillermo Martínez,
Els crims d'Oxford.
Traducció d'Antoni Cardona.
COLUMNNA. Barcelona, 2004.

Guillermo Martínez (Argentina, 1962) és doctor en matemàtiques. Va debutar com a escriptor el 1989 amb el llibre de narracions curtes *Infierno Grande*. Ha publicat les novel·les *Acerca de Roeder*, *La mujer del maestro* i el llibre d'assaig *Borges y la matemática*. *Els crims d'Oxford* és la seva última novel·la, que va ser guardonada amb el premi Planeta Argentina 2003.

Els crims d'Oxford narra els primers mesos d'estada a St. Giles, a l'Institut de Matemàtica d'Oxford, d'un jove argentí becat per ampliar estudis de lògica. Al cap d'unes setmanes de ser a Anglaterra

el jove estudiant trobarà el cadàver de la seva vella dispe- sera, que ha estat asfixiada amb un coixí. Però aquest assassinat no serà l'únic, perquè la mort de l'anciana mestressa inicia una tongada de crims en sèrie. Tot fa pensar que la sèrie de morts constitueix un desafiament intel·lectual a l'e- minent professor de lògica Arthur Seldom, de l'Institut de Matemàtica. En efecte, quin símbol lògic correspon a la sèrie iniciada amb un cercle i un peix? Descobrir l'enigma pot suposar descobrir el criminal i, així, aturar els seus crims.

LA Lògica Matemàtica

En la novel·la es combinen molt sàviament els problemes de la lògica matemàtica i les investigacions policiaques. Hi intervenen, també, altres factors com ara la relació entre mestre i alumne, la transformació sorprenent d'una noia, els ombrívols hospitals angle-

sos i, naturalment, l'amor. *Els crims d'Oxford*, tot i tenir una trama de novel·la policíaca clàssica, és alguna cosa més. L'autor ens apropa al fascinant món dels matemàtics i fa una incursió prou entenedora en el regne dels enigmes de la ciència matemàtica, com ara el teorema de Fermat i la misteriosa Germandat dels pitagòrics.

De fet, però, res no és el que sembla. Alguns personatges no són el que pretenen ser i els mateixos crims poden ser vistos des de posicions diametralment oposades. El mateix desenllaç (que no revelarem) ens sorprendrà com un pas de màgia, amb el benentès, com diu el mag Lavand, que la màgia... no existeix.

Guillermo Martínez, a *Els crims d'Oxford*, posa de manifest la seva perícia narrativa. En poc més de dues-centes pàgines l'autor fa gala d'un domini excel·lent del tempo narratiu. Salva amb molta in-

telligència l'escull de la infor- mació matemàtica que sub- ministra, sense ser excessiva ni entorpir la trama de sus- pens policíac. Tots els perso- natges estan molt ben retra- tats, des del policia que mena la investigació criminal fins a un rancunios professor rus, passant per les protagonistes femenines. El personatge central, Arthur Seldom, constitu- eix una figura molt ben tra- vada, d'una gran versemblan- ça malgrat la seva complexitat personal.

BONA QUALITAT LITERÀRIA

Els crims d'Oxford és una novel·la força remarcable, de molt bona qualitat literària, que va molt més enllà dels límits de la novel·la de gènere. Un ad- vertiment final: encara que a la primera pàgina es parli dels fets esdevinguts l'estiu del 1939, la història es desenvolupa als anys 90. La traducció d'Antoni Cardona mereix un aprovat alt.